

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Pedagogická fakulta
Ústav pedagogiky a sociálních studií

LENKA SVOBODOVÁ
3. ročník – prezenční studium

Obor: pedagogika – veřejná správa

**C. G. JUNG A V. E. FRANKL A JEJICH POJETÍ SMYSLU
ŽIVOTA**
Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Petr Zima, Ph. D.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedeníh pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Děkuji PhDr. Petrovi Zimovi, Ph. D., za poskytování rad, podnětů a materiálových podkladů, které mi jako vedoucí mé bakalářské práce poskytoval při jejím zpracování.

Obsah

1.	Úvod
.....	5
2.	Charakt
eristika C. G. Junga a V. E. Frankla.....	6
2.1.....	C. G.
Jung.....	6
2.2.....	V. E.
Frankl.....	7
3.	Učení o
duši u Junga a u Frankla.....	9
3.1.....	Jungov
o pojetí duše.....	9
3.2.....	Jungovo
pojetí náboženství.....	12
3.3.....	Franklov
o pojetí duše.....	14
3.4.....	Pokus o
srovnání.....	16
4.	Chápání
života a smrti v pojetí Junga a Frankla.....	18
4.1.....	Jungovo
chápání života.....	18
4.2.....	Jungovo
chápání smrti.....	20
4.3.....	Franklov
o chápání života.....	23
4.4.....	Franklov
o chápání smrti.....	25

4.5.....	Pokus o	
srovnání		27
5.....	Franklov	
a a Jungova východiska při hledání smyslu života		30
5.1.....	Smysl	
života u Frankla		30
5.2.....	Smysl	
života u Junga		33
5.3.....	Pokus o	
srovnání		35
6.....	Frankl a	
Jung – pokus o srovnání		37
7.....	Závěr	39
8.....	Prameny	
a literatura.....		41

1. ÚVOD

Když jsem si vybírala téma své seminární práce, dlouho jsem se rozmýšlela. Nakonec jsem se rozhodla napsat o dvou významných osobnostech, kterými jsou Carl Gustav Jung a Viktor Emanuel Frankl.

C. G. Junga a V. E. Frankl jsem si vybrala proto, že obě tyto osobnosti byli významní psychiatři, psychoterapeuti a filosofové, kteří žili v minulém století, a jejich přínos je oceňován ještě v současnosti. Také mě zajímají jejich názory na různou problematiku, o které se zmiňují ve své práci.

Ve své bakalářské práci popisují jejich názory a přístupy k tématům, jako je například problematika lidské duše, pojetí života a smrti nebo také pojetí smyslu života. Dle mého názoru jsou tyto okruhy a témata stále aktuální je třeba na ně upozornit. Vždyť témata, o kterých se zmiňují ve své práci, jsou vlastní každému člověku a každý by měl mít nějaký názor na uvedenou problematiku.

Ve své bakalářské práci se snažím o ujasnění Jungových a Franklových názorů na lidskou duši, život, smrt, smysl života a snažím se také srovnat jejich názory mezi sebou. Snažím se také vystihnout, v čem se Frankl a Jung shodují.

Tato práce je rozdělena do šesti kapitol. Každá kapitola obsahuje několik podkapitol, ve kterých popisují konkrétní problematiku. V poslední podkapitole u každé kapitoly se pokouším o srovnání názorů C. G. Junga a V. E. Frankla.

Věřím, že čtenářům této práce objasním Franklovy a Jungovy myšlenky týkající se daných témat.

2. CHARAKTERISTIKA C. G. JUNGA A V. E. FRANKLA

2.1 C. G. Jung

Carl Gustav Jung se narodil 26. 7. 1875 ve švýcarském městě Kesswil u Bodamského jezera. Byl to švýcarský lékař, psycholog a psychoterapeut a byl nositelem mnoha čestných doktorátů univerzit po celém světě.

V 11 letech začal navštěvovat gymnázium v Basileji, kde chodil do školy s dětmi bohatých rodičů, zatímco byl malý Carl syn chudého vesnického faráře Paula Junga. Protože chtěl studovat přírodní vědy, v roce 1895 začíná studovat lékařství na Basilejské univerzitě. Rok nato mu umírá otec a celá rodina se stěhuje do Binningenu.

Když si měl vybrat obor medicíny, kterému se bude v budoucnu věnovat, rozhodl se pro psychiatrii. Svá učenická léta strávil v Burghölzi ve funkci sekundáře. Byl to ústav pro choromyslné psychiatrické kliniky curyšské univerzity.

V roce 1903 se oženil s Emmou Rauschenbachovou, se kterou má později pět dětí – Agathe, Gret, Franz, Marianne a Helene.

V roce 1905 se habilitoval pro psychiatrii a stal se ordinářem psychiatrické kliniky curyšské univerzity. Toto místo zastával čtyři roky. Potom se tohoto místa musel vzdát, jelikož mu práce přerostla přes hlavu. Jeho soukromá praxe se příliš rozrostla. Funkci soukromého docenta si však ponechal do roku 1913. Přednášel psychopatologii, základy freudovské psychoanalýzy a psychologii primitivů. Zabýval se i hypnózou.¹

V roce 1904 až 1905 si zřídil na klinice laboratoř pro experimentální psychologii. Jeho vlastní vědecká práce však začala asociačním experimentem už v roce 1903. Na Diagnostické asociační studie navazují psychiatrické spisy *O psychologii dementiae praecox*² a *Obsah psychózy*. Svou prací *Proměny a*

¹ Srov. JAFFÉ, A. *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga*. 1.vyd., Brno: Atlantis, 1998. Str. 114

² Schizofrenie – pozn. autora

symboly libida si zneprátelil Sigmunda Freuda, který Junga považoval za svého nejnadanějšího žáka a měl k němu silný otcovský vztah.³

V roce 1911 stanul v čele Mezinárodní psychoanalytické společnosti. Tuto funkci prezidenta vykonává pouze do roku 1914. Potom se věnuje svým teoretickým studiím, zakládá kroužek Psychologického klubu, věnuje se své soukromé terapeutické praxi a hlavně zdokonaluje svou techniku, jak promlouvat se svým nevědomým.

Zavedl dvě povahy dle zaměření libida⁴ - introvertní (tzn. orientovaná do svého nitra) a extrovertní (tzn. orientovaná na vnější svět). V souvislosti s těmito povahami píše knihu s názvem Psychologické typy. Zároveň se zajímá i o alchymii a náboženství.

V roce 1943 se stává Carl Gustav Jung řádným profesorem lékařské psychologie na Basilejské univerzitě.

Během svého života procestoval mnoho zemí celého světa. Navštívil například severní Afriku, Nové Mexiko, Keňu, Ugandu, Indii a další.

Carl Gustav Jung zemřel dne 6. června 1961 ve svém domě v Küsnachtu.⁵

2.2 V. E. Frankl

Viktor Emanuel Frankl se narodil 26. března 1905 ve Vídni v židovské rodině. Jeho matka Elsa pocházela ze starousedlého pražského rodu a jeho otec se narodil v Pohořelicích na jižní Moravě. Studoval medicínu, které se musel vzdát a nakonec se stal ředitelem na ministerstvu sociální správy. Byl také soukromým sekretářem ministra Josepha Marii von Bärnreithera.⁶

Viktor Emanuel chtěl být již od malička lékařem. Když chodil do školy, přišla první světová válka. Už tehdy se zajímal o filosofii a psychologii. Díky psychoanalýze se později Frankl toužil stát psychiatrem. Toto přání se mu splnilo. Ovlivnila ho individuální psychologie Alfreda Adlera, se kterým se

³ Srov. ČERNOUŠEK, M. *Sigmund Freud: Dobyvatel nevědomí*. 1. vyd., Praha: Paseka, 1996. Str. 42

⁴ Sexuální touha nebo pohlavní pud. Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Libido> 15. 6. 2010

⁵ Srov. <http://www.jung.sneznik.cz/zivotopis.htm> 15. 6. 2010

⁶ Srov. FRANKL, V. E. *Co v mých knihách není*. Brno: Cesta, 1997. Str. 15

osobně znali, ale v roce 1927 se rozešli a později Frankl musel opustit i Spolek pro individuální psychologii.

V roce 1926 se poprvé na veřejnosti zmínil o logoterapii, což je jeho psychoterapeutická metoda. Později byla nazvaná jako existenciální analýza.

Po vyloučení ze Spolku pro individuální psychologii organizoval poradny pro mládež, které byly bezplatné. Zapojilo se i více jeho kolegů.

Po vystudování medicíny působil na univerzitní psychiatrické klinice. Poté pracoval u Josepha Gerstmann, kde zůstal dva roky a učil se v oblasti neurologie. Další čtyři roky strávil v psychiatrické léčebně „Am Steinhof“. Zde vedl tzv. „pavilon sebevražedkyň“.⁷

V roce 1937 si Viktor E. Frankl založil soukromou praxi psychiatra a neurologa. Netrvalo dlouho a začala 2. světová válka. V té době se stal vedoucím neurologického oddělení v Rothschildově nemocnici, což Frankla a jeho rodiče alespoň trošku ochraňovalo před transportem do koncentračního tábora. V prosinci roku 1941 se Frankl poprvé oženil a to s mladou zdravotní sestrou Tilly.

Zanedlouho přišla jeho deportace do koncentračního tábora. Frankl prošel celkem čtyřmi koncentračními tábory během tří let. Byly to Terezín, Osvětim, Kaufering III. a Türkheim. V koncentračních táborech ztratil skoro celou svou rodinu. Zemřela mu matka, otec, bratr i manželka. O zážitcích z války a koncentračních táborů píše Frankl ve své knize *A přesto říci životu ano*.

V roce 1947 se podruhé oženil s Elli, rozenou Schwindtovou.

Viktor Emanuel Frankl podnikl mnoho přednáškových cest po celém světě, hlavně však do USA. Byl profesorem neurologie a psychiatrie na vídeňské univerzitě, získal profesury i v USA na Harvardské univerzitě, v Dallasu a v Pittsburgu. Bylo mu uděleno 27 čestných doktorátů univerzitami celého světa. Rakousko ho poctilo nejvyšším vyznamenáním za vědecké dílo a rakouská akademie věd ho zvolila svým čestným členem.⁸

Viktor Emanuel Frankl zemřel dne 2. září 1997 ve Vídni.

⁷ Srov. FRANKL, V. E. *Co v mých knihách není*. Brno: Cesta, 1997. Str. 57

⁸ Srov. FRANKL, V. E. *Co v mých knihách není*. Brno: Cesta, 1997. Str. 112

3. UČENÍ O DUŠI U JUNGA A FRANKLA

3.1 Jungovo pojetí duše

„Jung striktně rozlišoval mezi teologickým a psychologickým pojetím duše. Pod pojmem psyché rozumí souhrn všech psychických procesů, vědomých i nevědomých. Jako duši chápe jasně ohraničený funkční komplex, který můžeme výstižněji nazvat „osobností“. S tímto názorem na podstatu duše načrtl Jung některé její dílčí projevy pomocí pojmů anima, animus a persona.“⁹

Teologickou duší se myslí ta duše, kterou Bůh vdechl do člověka. Je to ta síla, díky které člověk není pouhá hmota, ale díky které žije, může se hýbat, mluvit,... Mezi duší a Bohem je určitý vztah, jelikož obraz Boha je vtisknut do lidské duše. Božství na nás působí, ale nemůžeme rozpoznat, jestli je to působení od Boha nebo působení z nevědomí.¹⁰ Jung také říká, že duše má náboženskou funkci. Tuto funkci má duše sama od sebe.

Psychologickou duší myslí C. G. Jung duši, která má svou vlastní strukturu a formu. Struktura duše je souhrnem obrazů neboli archetypů. Archetypy jsou dle Junga určité motivy, které se nám zjevují ve snech, fantaziích, mýtech,... Vychází z nevědomí. Utváří se až během života jedince a tyto projevy archetypu se mohou měnit během vývoje.¹¹ Duše je vlastně lidské psychično a zasahuje jak do vědomí, tak do nevědomí. Nevědomá činnost duše se projevuje například neschopností potlačit emoce nebo ovlivnit sny.¹²

Říká, že duše a tělo jsou spojeny v jeden život. Jeden bez druhého by nemohly existovat a navzájem se ovlivňují. Člověk by přece bez těla nebyl člověkem a bez duše také ne.

⁹ SHARP, D. *Slovník základních pojmů psychologie C. G. Junga*. 1. Vyd. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2005. Str. 43

¹⁰ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 319

¹¹ Srov. JUNG, C. G. *Člověk a duše*. 1. Vyd. Praha: Academia, 1995. Str. 44

¹² Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 18

Nyní bych vysvětlila další důležité pojmy Jungovy psychologie. Anima je dle Junga „*personifikace ženské povahy v nevědomí muže*“¹³ a animus je „*personifikace mužské povahy v nevědomí ženy*“.¹⁴ Znamená to, že každý člověk má větší počet genů, které určují jeho pohlaví (zda je muž či žena) a menší počet genů opačného pohlaví, které způsobují zřejmě určité rysy v chování a vlastnostech, které jsou charakteristické pro druhé pohlaví. Jung toto tvrzení dále rozvíjí tak, že každý muž má v sobě odjakživa obraz nějaké určité ženy. Tento obraz je vlastně nevědomý a zděděný z pradávných dob od všech předků. Je to soubor všech zkušeností předků s ženou a všech dojmů z ženy. U žen je to obdobně jako u mužů, ale přesnější by dle Junga bylo, že v sobě žena nosí obrazy více mužů, zatímco u mužů je to obraz jedné ženy. Tento obraz je nevědomě promítán do milované osoby a je jednou z hlavních příčin lidské přitažlivosti. Funkce animy je taková, že umožňuje kontakt kolektivního nevědomí a individuálního vědomí.¹⁵

Pojem persona by se dal popsat jako způsob chování, kterým se stýkáme se světem. V původním významu slovo persona znamená masku, kterou nosili herci v antice, popisovala jejich momentální roli. Skrze personu se chce člověk nějak jevit, hraje nějakou společenskou roli. Persona je výsledkem působení sociálního prostředí na člověka a člověk se chová tak, jak to od něho společnost očekává.¹⁶ Například matka se stará o děti, děti chodí do školy, lékař léčí své pacienty,... Samozřejmě pokud nejde o nějakého nepřizpůsobivého jedince, který chce za každou cenu vybočovat a být jiný než ostatní.

Dalším důležitým pojmem týkajícím se duše je fantazie. Fantazie je skutečnost, kterou duše denně vytváří. Je to cit i myšlenka a jeví se jako nejzřetelnější projev psychické aktivity. Je to samočinná aktivita duše, která se plně projevuje například ve spánku.¹⁷ Fantaziemi je protknut celý život člověka a jsou to právě fantazie, které jako obrazy utkvívají v duši. V této

¹³ JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 309

¹⁴ Tamtéž, str. 309

¹⁵ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 309

¹⁶ Srov. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Persona> 16. 6. 2010

¹⁷ Srov. JUNG, C. G. *Člověk a duše*. 1. Vyd. Praha: Academia, 1995. Str. 23

souvislosti Jung vzpomíná na velmi silné zemětřesení a jeho první pocit byl, že stojí na kůži nějakého obrovského zvířete. Tento obraz se mu tenkrát vtiskl do paměti a ne ta fyzická skutečnost zemětřesení.¹⁸

Iluze je dle Junga dalším důležitým pojmem pro zkoumání duše a je pro duši asi nejdůležitější životní formou. Iluze je duševní skutečnost. Pokud chceme poznat duši, musíme zjistit, jak se odlišuje od vědomí. Vlastní vědomí nás může ve zkoumání duše zmást a může duši zastírat. Skutečností je pro duši to, co na ni působí. To, co je pro nás iluzí je dle Junga pro duši skutečností a tato skutečnost se nedá srovnávat se skutečností našeho vědomí.¹⁹

Ve spojitosti s duší Jung také často hovoří o vědomí a nevědomí. Vědomí je to, co si uvědomujeme. Naše vědomí je ovlivněno naší duší. Duše nás ovlivňuje v náladách, sklonech i rozhodnutích. Vědomí se vyvíjí z mnohem širšího nevědomí. To dokazuje fakt, že malé dítě má psychický život bez vědomí já, to se formuje až časem, a proto první léta života nezanechávají vzpomínky. Vědomí je zaměřeno na přítomnost a pracuje jen se vzpomínkami a zkušenostmi, které člověk během svého života zažil a na základě těchto zážitků se vyvíjí. Naopak v nevědomí se skrývá obrovské množství obsahů, které nemohou být učiněny vědomými, jelikož na tyto obsahy ani moderní věda nedosáhne. Pouze ví, že tam jsou. Nevědomí obsahuje různé podprahové vjemy, ale také se zde usadily všechny zkušenosti našich předků, čímž se lidstvo neustále vyvíjí. Jung si myslí, že sny jsou poselství z nevědomí do vědomí. To by mohlo znamenat, že sny jsou příběhy a prožitky našich dávných předků.

Každé narozené dítě má díky nevědomí už předem adaptovanou funkční připravenost už před působením vědomí. Jsou to různé pudy instinkty, které si člověk ani neuvědomuje, ale přesto existují.²⁰

Carl Gustav Jung je přesvědčen, že výzkum lidské duše je spíše vědou budoucnosti. Duše totiž patří k tomu nejtajemnějšímu, s čím se můžeme setkat a doposud nikomu se nepodařilo duši prozkoumat.

¹⁸ Srov. JUNG, C. G. *Člověk a duše*. 1. Vyd. Praha: Academia, 1995. Str. 25

¹⁹ Srov. JUNG, C. G. *Člověk a duše*. 1. Vyd. Praha: Academia, 1995. Str. 24

²⁰ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 20

Duše je dle Junga ten nejneprůhlednější a nejnepřístupnější útvar, jakým se kdy vědecké myšlení zabývalo.²¹

3.2 Jungovo pojetí náboženství

Chci se zabývat problematikou náboženství z toho důvodu, že dle Junga souvisí náboženství s lidskou duší. Jung říká, že Bůh a lidská duše jsou vzájemně propojeny.

S otázkou náboženství souvisí i pojem pravda. Jung tvrdí, že pokud idea existuje, tak je psychologicky pravdivá. Nezáleží na tom, zda je tato idea dokázána, protože pokud ji někdo vyřkl, už existuje a to znamená, že je pravdivá. Takovou ideou může být například zrození z panny. Jung už si asi neuvědomil to, že idea existuje bez ohledu na to, zdali je pravdivá nebo jestli jde o klam. Tímto svým názorem Jung odporuje náboženstvím, jako je například křesťanství, buddhismus nebo judaismus, které jako základní lidskou ctnost hlásají boj o pravdu.

Náboženství se dá dle Junga popsat tak, že je to podrobení se silám vyšším, než jsou lidské. Je to pečlivé a svědomité dodržování nějakého působení, které není způsobeno lidskou libovůlí. Toto působení ovládá a uchvacuje člověka, který je spíše jeho obětí než jeho tvůrcem. Náboženství je stav, při kterém se člověka zmocní určitá síla, která pramení mimo něj samotného.

Pojem, který dle Junga také souvisí s náboženstvím, je nevědomí. Nevědomí vlastně přirovnává k náboženství, protože nevědomí nemůže být jen součástí mysli jednotlivce, ale musí přicházet odněkud zvnějšku a nachází se mimo naši kontrolu. Dle Junga má nevědomí na člověka náboženský vliv a z toho plyne, že například sen je náboženský jev, jelikož jde o projev naší bytosti, který je ovládán zvnějšku.

Dle Junga je náboženství zvláštní druh emocionálního prožitku. Tento prožitek bychom mohli nazvat „odevzdání se vyšší moci“. Touto vyšší mocí se myslí Bůh nebo nevědomí.²²

²¹ Srov. JUNG, C. G. Slova duše. 1. vyd., Praha: Vyšehrad, 2001. Str. 17

Jung si všímá i toho, že náboženské výroky, ač jsou málo vědecky věrohodné, přetrvávají v povědomí lidí i tisíciletí. A nejen, že zůstávají povědomí, ale jsou předmětem lidské víry.

Pro Junga hraje křesťanství významnou roli. Křesťanství je celý náš svět. Dle Junga je veškeré lidské myšlení plodem středověku, tím pádem plodem křesťanství. Také naše povaha a postoje v nás vznikly za křesťanství, i když si to mnozí lidé neuvědomují. Křesťanství se nenávratně vtisklo do lidských myslí.

Jung také tvrdí, že křesťanství se neobjevilo jako blesk z čistého nebe, což si mnoho lidí myslí. I křesťanství má svou historii a nějakým způsobem se vyvinulo. S největší pravděpodobností se zrodilo z pohanství, které je jeho základem.

V moderní době se lidé o křesťanskou víru už nezajímají, proto křesťanství zmizelo do jejich nevědomí. Dle Junga lidé křesťanství přijali, aby unikli surovosti antiky. Tím, že ho začínají odmítat, se k surovosti navrací zpět a přitom postava Boha je nejniternějším vlastnictvím lidské duše.²³

Jung pokládá náboženskou zkušenost za velké bohatství člověka, protože člověk, který tuto zkušenost má, vlastní velký poklad. Tento poklad dává člověku zdroj života, smysl a krásu a také dává světu nový lesk. Dle Junga je náboženská zkušenost pravda, která lidem pomáhá žít, ale pokud je tato zkušenost jen povrchní víra a není zkušeností vlastní duše, tak se nic zásadního nestalo. Tato náboženská zkušenost neexistuje sama o sobě, ale musí být součástí lidské duše.²⁴

Jung také tvrdí, že náboženská tvrzení se týkají skutečnosti duše a nikoliv skutečnosti těla. Těmito tvrzeními se může zabývat pouze duše člověka, který věří a má náboženskou zkušenost.²⁵

Člověk by měl Boha nejen milovat, ale také by se ho měl bát. Vždyť Bůh člověka naplňuje dobrem i zlem. Protože se dle Junga chce Bůh stát člověkem,

²² Srov. FROMM, E. *Psychoanalýza a náboženství*. 1. vyd., Praha: Aurora, 2003. Str.25-29

²³ Srov. JUNG, C. G. *Člověk a duše*. 1. Vyd. Praha: Academia, 1995. Str. 250-253

²⁴ Srov. JUNG, C. G. *Člověk a duše*. 1. Vyd. Praha: Academia, 1995. Str. 256

²⁵ Srov. JUNG, C. G. *Člověk a duše*. 1. Vyd. Praha: Academia, 1995. Str. 260

tak se musí sjednocení dobra a zla odehrávat člověku samotném. Pro člověka to znamená novou odpovědnost, kterou mu Bůh dal a tím mu dal moc. Člověk se už nemůže vymlouvat na svou malost, musí pochopit sám sebe, aby poznal Boha, jelikož je člověk naplněn božským konfliktem, to znamená protiklady.

Dle Junga je důležitou ideou týkající se křesťanství obřad křtu. Je to nejvýznamnější mezník v duševním vývoji lidstva a obdařuje člověka skutečnou duší. Křest promění obyčejného člověka v nadřazenou bytost, která není přirozená, ale duchovní.²⁶

3.3 Franklovo pojetí duše

Viktor E. Frankl se problematikou lidské duše nezabývá tak široce jako Carl Gustav Jung. Věnuje se problematice lidské duše spíše z psychologického hlediska a bere ji jako tu psychickou stránku člověka.

Frankl založil disciplínu s názvem logoterapie, což je směr psychoterapie, který se zabývá otázkou smyslu lidského života. Dle Frankla chce být logoterapie zejména lékařskou péčí o duši, protože pokud trpí duše, tak trpí i celé tělo. Pomocí logoterapie a jejích metod chce lidem trpícím pocitem ztráty smyslu vlastního života a bezsmyslnosti svého života ukázat, že jejich život smysl má už jen proto, že použijí a existují. Logoterapie nemá dle Frankla nahrazovat náboženství a ani jiné psychologické metody, má je pouze doplňovat. Psychoterapie a náboženství mají jiný cíl. Psychoterapie má duši uzdravovat a náboženství ji má spasit. Toto jsou dva rozdílné cíle, které se dosahují různými metodami. Cíle psychoterapie a náboženství nestojí na stejné hodnotové úrovni bytí. Řádová výše duševního zdraví je jiná než výše spasení duše. Pro věřícího člověka má větší hodnotu samozřejmě spasení duše.²⁷

Člověk, který má problémy týkající se vlastní duše, se obrací buď na kněze, nebo na lékaře. V dnešní době lidé v lékaři nervových onemocnění spíše hledají poradce, který svými radami pečuje o duši. Někteří lidé mohou

²⁶ Srov. JUNG, C. G. *Člověk a duše*. 1. Vyd. Praha: Academia, 1995. Str. 264-265

²⁷ Srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006. Str. 195-197

namítat, že útěcha pacientů nepatří do pracovní náplně lékaře, ale není to pravda. Lékař musí nejen uzdravovat tělo, ale také utěšit duši pacienta. Utěšovat duši pacientů by neměli jen psychiatři nebo psychoterapeuti, ale všichni lékaři.²⁸

Dle Frankla je nejčastější otázkou laiků to, kde je hranice mezi duševně zdravým a duševně nemocným člověkem. Tato hranice je pohyblivá v závislosti na nejrůznějších okolnostech. Například, o jakou nemoc by se mělo jednat nebo v jaké situaci se pacient nachází. Psychiatři se tuto hranici snaží co nejvíce zúžit. To znamená, že na pacientovi nehledají duševní nemoci, ale spíše znaky toho, že je člověk zdravý. Užívají různé metody a testy, kterými duševní stavy zjišťují.²⁹ Dnešní doba je charakteristická tím, že bez důkazu nechce nic přijmout. I když existenci lidské duše nelze vědecky dokázat, to znamená, že ji nelze změřit ani zvážit, a přesto lidé věří, že každý člověk má duši. Co jiného by bylo důvodem toho, že žijí? Co zapříčiňuje, že mohou dýchat, hýbat se, mluvit a když zemřou a jejich duše opustí tělo, je vše náhle pryč? Je jisté, že duše existuje a je to pohon života.

Duše a tělo jsou spojeny v jeden celek a vzájemně se ovlivňují. Frankl jako příklad tohoto spojení uvádí slovní obrat „něco spolknout“. Když člověk musí tak zvaně „něco spolknout“, tak skutečně polyká, ale vzduch. Tento fakt se prokázal, když byl pokusným osobám zrentgenován žaludek, který se zvětšil. Díky vzájemné propojenosti těla a duše nemůže lékař léčit jen samotnou nemoc, musí léčit člověka jako bytost fyzickou, ale i duševní.

Říká se, že tělo člověka je zrcadlem jeho duše, ale tělesné dění není pouhým odrazem duševních prožitků a stejně tak naopak. Když je nemocné tělo, tak duše člověka může být v naprostém pořádku. Ovšem duševní pochody se mohou nejrůznějším způsobem projevit na tělesném stavu člověka a také se tělesné problémy mohou projevit na duši.

Duše, aby se mohla plně rozvinout, potřebuje funkčně zdatný organismus. Ale i když není zdatný, jak by měl být, tak dnešní věda a chirurgie mohou

²⁸ Srov. FRANKL, V. E. *Psychoterapie a náboženství*. Brno: Cesta, 2007. Str. 54

²⁹ Srov. FRANKL, V. E. *Psychoterapie pro laiky*. Brno: Cesta, 1998. Str. 141

mnohé napravit. S lidskou duší je to mnohem komplikovanější. Na duši ani skalpel toho nejlepšího chirurga nedosáhne. O duši se musí pečovat jinak než o tělo.³⁰ Zatímco tělo se většinou uzdraví za pomoci pilulek nebo lékařského zákroku, duše musí být utěšována jinými metodami. Mnohdy pomůže rozmluva s lékařem nebo někým blízkým, nalezení lásky nebo víra v Boha.

3.3 Pokus o srovnání

C. G. Jung se problematikou lidské duše zabývá mnohem více do hloubky než V. E. Frankl. Jung lidskou duši popisuje z nejrůznějších hledisek, na rozdíl od Frankla. Ten duši pojímá spíše z psychologického hlediska a z hlediska lékařské vědy. Jung popisuje i pojmy jako je persona, anima, fantazie, iluze, ... Jung i Frankl se zabývají vztahem duše a náboženství. Jung duši spojuje s Bohem a říká, že obraz Boha je vtisknut do lidské duše. Frankl vidí spojitost duše s náboženstvím spíše v tom směru, že náboženství se snaží o spásu duše na rozdíl od lékaře, který ji má uzdravovat.

Jung rozděluje duši na psychologickou a teologickou. Duše teologická je ta síla, kterou Bůh vdechl do člověka a ten díky ní žije. Psychologická duše se skládá z archetypů, což jsou určité obrazy. Frankl duši nijak podrobněji nepopisuje. Duše je něco nehmatatelného, díky čemuž jsme naživu.

Dle Jungova názoru má na lidskou duši obrovský vliv také náboženství. Náboženství popisuje jako podrobení se silám vyšším, než jsou ty lidské. Také říká, že náboženství a víra musí existovat v lidské duši, jinak je taková víra bezpředmětná.

Jung i Frankl se shodují na tom, že duše a tělo jsou spojeny v jeden celek. Duše bez těla by nemohla existovat a tělo bez duše také ne. Duše a tělo se navzájem ovlivňují a utváří jeden život.

Jung se duší zabývá také z hlediska vědomí a nevědomí, což jsou pro něj dva důležité pojmy freudovské i jungovské psychoanalýzy. Duše zasahuje jak do vědomí, tak do nevědomí. Nevědomá činnost duše se projevuje například

³⁰ Srov. FRANKL, V. E. *Psychoterapie pro laiky*. Brno: Cesta, 1998. Str. 116-119

tím, že člověk není schopen ovlivňovat své sny. Frankl se problematikou vědomí a nevědomí nezabývá.

Frankl se spíše zabývá tím, jak duševní pochody ovlivňují tělo člověka a naopak. Také říká, že sice se tělo a duše vzájemně ovlivňují, ale pokud je na těle vada, ještě to nemusí znamenat, že je vada také na duši. Opačně to platí také. Tělo a duše jsou spojeny v jeden život, a proto lékař musí uzdravovat jak tělo, tak i duši. Péče o duši také patří do lékařských povinností.

C. G. Jung a V. E. Frankl se shodují především v tom, že duše je záhadná a nedotknutelná věc, na kterou moderní věda ještě nedosáhla, s největší pravděpodobností ani nikdy nedosáhne a nedovede její existenci vysvětlit.

4. CHÁPÁNÍ ŽIVOTA A SMRTI V POJETÍ JUNGA A FRANKLA

4.1 Jungovo chápání života

Carl Gustav Jung se problematikou života zabývá spíše z psychologické stránky a jde mu hlavně o vývoj a etapy života a také se zabývá otázkou problémů v životě a otázkou uvědomování a vědomí, což s životem souvisí. Člověk si přeje jednoduchý život, bez nesnází, jenomže ke každému věkovému období se vztahují určité problémy. Těm se nevyhne nikdo z nás. Člověk chce mít jistoty a výsledky a ne pochyby a experimenty. Jen už si neuvědomuje, že jistoty vznikají z pochyb a výsledky z experimentů.³¹ Kdyby v životě nebyly žádné komplikace a problémy, všichni by žili v blahobytu a nic by nepotřebovali. V tom případě by nebyl ani pokrok. Problémy, i když je nikdo nechce, jsou příčinou rozvoje.

Lidský život začíná narozením člověka. První etapa je dětství. Dítě si v prvních letech života ještě neuvědomuje své já a mluví o sobě ve třetí osobě. Uvědomování si své osoby začíná až později. S uvědomováním si svého já souvisí i rozvoj paměti. Až když si dítě uvědomuje své já, je schopné využívat souvislou paměť. V období dětství člověk ještě nemá žádné starosti. Je zcela závislý na svých rodičích a nemusí žádné problémy řešit. K duševnímu odpoutání od rodičů dochází až v období puberty. Do tohoto období je člověk ovlivňován zejména pudy, proto se dá říci, že je to období neproblematické.

Další životní úroveň je mládí. Začíná těsně po pubertě a končí přibližně mezi 35. a 40. rokem života. V tomto životním období jsou problémem především požadavky života, které v dětství člověk vůbec neřešil. Častým problémem je, když člověk od života očekává neuskutečnitelné nebo obtížně uskutečnitelné. Mohou vznikat i vnitřní problémy, které jsou způsobeny sexuálními pudem, nebo se jedná o pocit méněcennosti. Těmito problémy trpí i ti, kteří se v životě přizpůsobili bez problému. Dokonce se zdá, že jimi trpí

³¹ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 94

více než ti, kteří se životem probíjávali s větším úsilím. Další znak období mládí je ten, že člověk chce pořád v určitém směru zůstat v období dětství. Něco v něm chce stále zůstat dítětem. Tento proces je nevědomý a také logicky vysvětlitelný. Vždyť v dětství nikdo nemá žádné starosti a je uchráněn od všeho cizího a zlého.³²

Carl Gustav Jung říká, že člověk řeší problémy jen omezenými způsoby. To jsou způsoby, které jsou dosažitelné, a zapomíná na všechny ostatní duševní způsoby řešení problému. Člověk tím může ztratit kus života.

Na druhé straně velké životní problémy se nedají vyřešit během jednoho dne a některé nevyřešíme nikdy. Smysl těchto velkých problémů spočívá v tom, že na nich neustále pracujeme a to nás vyvíjí.

Dalším problémem období mládí je boj za svá přesvědčení, ideály, názory,... Mladý člověk si je snaží uchránit za každou cenu i přes protesty okolí. Tyto postoje, názory a přesvědčení člověka formují.³³

V lidském životě se odehrává mnoho změn. Některé jsou významné a jiné jsou méně důležité. K těm velkým patří i změna, která probíhá kolem čtyřicítky. Tyto změny se projevují depresemi a neurotickými obtížemi. U žen tyto obtíže začínají o něco dříve. Jung hovoří o tom, že se jedná o významnou proměnu duše, která je zapříčiněná nevědomím. Tyto změny se projevují jako zdánlivá pozvolná změna charakteru, změna zájmů a zálib, přesvědčení a zásad,... V tomto období jsou časté neurotické poruchy, které mají jedno společné. Všichni, kteří prochází touto životní etapou, chtějí za každou cenu „zůstat mládí“. Takový člověk si stále stěžuje a nic se mu nedaří tak, jak by chtěl. Neustále se ohlíží do minulosti a nemůže si připustit budoucnost.³⁴

Změny odehrávající se v druhé polovině života nejsou jen psychické, ale můžeme je spatřit i na fyzickém vzhledu. Ženské jemné rysy se změni v hrubší rysy a u mužů je to naopak. Jejich rysy se zjemňují. I v chování je to obdobné. Je stále více žen po čtyřicítce, které se staly obchodnicemi nebo

³² Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 95-97

³³ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 98-99

³⁴ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 100

podnikatelkami a jejich mužové u nich pracují jako příručí. Ženy v tomto věku zřejmě objevují rozum a muži city.³⁵

Dle Junga hraje v životě důležitou roli také náboženství. O něm Jung říká, že je to vlastně škola pro dospělé stárnoucí lidi. V náboženství hledá spousta lidí odpovědi na otázky ohledně smyslu života a smrti a na otázky ohledně toho, co bude po smrti.

Druhá polovina života by měla mít své poslání stejně jako polovina první. Měla by život rozšiřovat a budovat a člověk by se neměl jen ohlížet zpět a vzpomínat, jaké to bylo, když byl mladý. Měl by jít s časem kupředu a mít stále určitý cíl.

Pokročilým stářím se Carl Gustav Jung nezabývá, protože je to věk stejně bezproblémový jako dětství. Stejně jako život začíná, tak také končí. Člověk se ponoří do vlastního nevědomí a postupně v něm mizí.³⁶

4.2 Jungovo chápání smrti

Smrt je součástí života stejně jako narození člověka. Je to úplný konec života, kterému se nevyhne nikdo z nás. Je to téma, kterému se většina lidí v hovoru vyhýbá.

Dle různých náboženství a mýtů existuje po smrti tzv. posmrtný život. Parapsychologie tento život po smrti dokazuje tím, že se zemřelý člověk vyjevuje jako zjevení nebo skrze médium (tj. „*osoba sloužící jako prostředník ke spojení se záhrobím*“³⁷). Prostřednictvím média zemřelí sdělují informace, které věděli jen oni. Tohle dokazování posmrtného života není vědecky prokázáno. Je možné, že takové informace pochází z nevědomí média.

Myšlenka posmrtného života je užitečná proto, že člověk může žít klidněji a rozumněji. Život totiž smrtí nekončí úplně, ale začíná jeho nová fáze. Po smrti má člověk nekonečně mnoho času. Naopak existují i lidé, kterým smrt nevádí. Berou ji jako samozřejmý konec života a jsou s ní zcela smířeni. Jsou i lidé,

³⁵ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 102-103

³⁶ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 105 - 106

³⁷ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Medium> 7. 6. 2010

kterým se v životě něco zlého stalo a smrt je pro ně lepší řešení, než pokračovat v životě.³⁸

Ve většině případů je otázka nesmrtelnosti tak naléhavá, že by si o ní měl udělat každý svůj názor. Ale jak si takový názor vytvořit? Dle Junga nám posílá nevědomí náznaky například ve snech. Z těchto náznaků bychom si měli vytvořit nějaký názor, i když víme, že tento názor zůstane navždy hypotézou a nikdy ho nebudeme moci dokázat. Stárnoucí člověk by měl mít nějaký mýtus o smrti, jelikož jeho rozum si představuje jen temný hrob a taková představa by mohla zbytečně přivodit psychickou nepohodu a depresi.³⁹

Jung také říká, že nám nevědomí vysílá náznaky blížící se smrti. Jako příklad uvádí cestu vlakem, při které si náhle a z ničeho nic vzpomněl na tonoucího kamaráda z vojny. Když přijel domů, tak mu jeho syn vyprávěl, jak se málem utopil, ale naštěstí ho jeho starší bratr zachránil. Nevědomí Jungovi poslalo signál, že se něco děje. Takové signály se nám mohou zjevovat také ve snech. Jung vypráví o svém snu, který naznačoval smrt nějaké ženy. V tom snu se zjevoval hrob a z něj se ozývaly vzdechy, jakoby někdo naposledy vydechl. Zanedlouho po tomto snu Jung obdržel zprávu o úmrtí přítelkyně své manželky. Pokud člověk získá takovou zkušenost, měl by také získat jistou úctu před svým nevědomím. Na druhou stranu by se neměl zalekávat každého snu, taková sdělení z nevědomí mohou mít něco společného s realitou, ale také nemusí.⁴⁰

Názor, který převládá mezi lidmi je ten, že mrtví toho vědí mnohem víc než živí. Carl Gustav Jung je jiného názoru. Myslí si, že duše mrtvých toho vědí stejně tolik jako ve chvíli, kdy zemřeli. Proto mají snahu proniknout do světa živých, aby se na vědění lidí podíleli a aby se posmrtně dozvěděli odpovědi na svoje otázky skrze živé lidi. Jakoby mohli informace přijímat pouze živí.⁴¹ Proto má lidský život takový význam oproti posmrtnému životu.

³⁸ Srov. JAFFÉ, A. *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1998. Str. 275

³⁹ Srov. JAFFÉ, A. *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1998. Str. 276

⁴⁰ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 261

⁴¹ Srov. JAFFÉ, A. *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1998. Str. 281

Odkloníme-li se od myšlenky posmrtného života, tak smrt je také strašlivá událost. A to nejen z fyzického hlediska, ale také z psychického. Člověk je vytržen ze života, prostě přestane existovat a zbývá mu jen hrobové ticho a chlad země. Už se nemůže vrátit, smrt je definitivní. Bohužel je realita taková, že dobří lidé umírají poměrně brzy a ničemové se dožívají vysokého věku. I z tohoto hlediska je smrt velmi krutá. Kvůli smrti blízkého člověka lidé často přestávají věřit v milosrdného Boha, spravedlnost a dobro. Na druhou stranu může být smrt radostnou událostí, jelikož duše dosahuje své celosti. Některé kmeny oslavují pohřby svých členů radostně.⁴²

Jiná idea posmrtného života, kterou vyznávají například Indové, je reinkarnace. Dle této teorie se člověk narodí, prožije život a až se jeho čas naplní, tak zemře. Poté se znovu narodí, ale v jiném těle a znovu prožije život a zemře. Tento koloběh se neustále opakuje. Lidé v Evropě potřebují, aby jejich život měl určitý cíl a smysl. Proto zavrhuji názory, že život je pouhý koloběh, který se neustále opakuje.⁴³

Stárnoucí lidé jsou často zapleteni do svých vzpomínek na mládí a celý svůj život. Bilancují svůj život a vlastně se zpětně poznávají. Těmito vzpomínkami se připravují na smrt a na případný život po smrti. Také mívají představy o onom světě, které jsou většinou světlé a jsou podmíněny jejich tužbami. Carl Gustav Jung si nedokáže představit, že by se po své smrti ocitl v ráji. Podle něj, pokud něco takového existuje, přijdeme po smrti do světa jako je ten pozemský. Bude tam štěstí i smutek a bude velkolepý i strašlivý.⁴⁴

Smrt je brána jako naprostý konec. Jsou mladí lidé, kteří se bojí života, ale je víc starších a stárnoucích, kteří se bojí smrti. Carl Gustav Jung se zmiňuje o zkušenosti, že ti mladí lidé, kteří se bojí života, mají ve stáří panickou hrůzu ze smrti. Jako je cíl mladého života směřovat vzhůru a rozvíjet se, tak ve stáří je smrt cílem a zakončením. Konec kteréhokoliv procesu je jeho cílem, jen u

⁴² Srov. JAFFÉ, A. *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga*. 1.vyd. Brno: Atlantis, 1998. Str. 286-287

⁴³ Srov. JAFFÉ, A. *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga*. 1.vyd. Brno: Atlantis, 1998. Str. 288

⁴⁴ Srov. JAFFÉ, A. *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga*. 1.vyd. Brno: Atlantis, 1998. Str. 292

konce života je tohle stanovisko bráno jinak. Jung přirovnává život k běžci, který s vypětím veškerých sil běží do cíle.⁴⁵

Starší člověk více myslí na smrt, tím se na ni fakticky připravuje. Taková příprava je dána pravděpodobně již od přírody. Jung říká, že náznaky blížící se smrti můžeme spatřovat ve snech. Jsou to symboly, které označují změnu stavu, například cesta. Častěji se blížící se smrt ukazuje na změnách charakteru. Pro duši a nevědomí je smrt patrně nevýznamnou událostí, jelikož před smrtí člověk nepozná, že bude konec. Prostě se to jednoho dne stane. Nevědomí se spíše stará o to, jak člověk umírá. Carl Gustav Jung vyzoroval, že nevědomí člověka před smrtí má tendenci urovnat si „své záležitosti“.⁴⁶

4.3 Franklovo chápání života

Pro V. E. Frankla má lidský život obrovskou cenu, protože si prožil koncentrační tábor, kde si sáhnul na dno svých sil.

Život lidí za války označil jako provizorní bytí. To znamená, že lidé tehdy žili ze dne na den v nejistotě, jestli se vůbec dožijí dalšího dne. Před smrtí nebyl ochráněn nikdo. Nikdo si nemohl být jistý, jestli se dočká zítřka. Proto vznikl provizorní postoj k životu a žilo se jen pro dnešek. Člověk, který žije jen pro dnešek, nejeví žádnou aktivitu. Nemá proč se snažit, když je jeho existence nejistá. Nejspíše se musel vzdát života v lásce, spokojeného života, neshledává důvod si budovat život důstojného člověka. Snaží se prožít každou chvíli svého života a nesmí mu nic uniknout.

Frankl mluví i o tom, že kvůli válce a nejistotě přežití mnozí lidé uzavírali narychlo sňatky. Tato manželství později ztroskotala, jelikož pohlavní život byl jen prostředkem k cíli a ne vyjádřením lásky.

V dnešní době je člověk také leckdy ovládán provizorním postojem k životu. Někteří lidé mají stále strach, že vybuchne atomová bomba nebo že vypukne třetí světová válka. Frankl tento psychický stav nazval strachem z

⁴⁵ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 107-108

⁴⁶ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 112-113

očekávání. Člověk stále čeká, že přijde nějaká katastrofa a přitom zameškává mnohé události ve svém životě.⁴⁷

Frankl se zabývá také otázkou životního úkolu. Říká, že každý člověk má v životě určitý úkol, který je specifický a za jehož splnění je odpovědný. Život každého člověka má určitý cíl, k němuž vede jen jedna cesta. Každý jedinec má ve všech situacích předznačenou cestu, jak má dospět k tomu a onomu cíli.

Člověk neumí předpovídat budoucnost, proto také nikdo nemůže vědět, zda může od života ještě něco očekávat. Frankl uvádí příklad trestance, který při převozu na ostrov, kde si měl odpykat doživotní vězení, zachránil deset lidí, když na palubě vypukl požár. Později byl omilostněn a propuštěn. Kdyby se ho někdo předtím zeptal, jestli má jeho další život smysl, zřejmě by řekl, že ne. Nikdo nemůže říct, že jeho život nemá a nebude mít smysl, jelikož nikdo nemůže vědět, co mu život ještě přichystá.

Život má charakter úkolu, a čím více je člověk schopen to pochopit, tím smysluplnější bude jeho život. Naopak lidé, kteří si nejsou vědomi své odpovědnosti za splnění nějakého životního úkolu, přijímají svůj život jako pouhou danost. Nemají žádný cíl, žádný smysl života, nemají vlastně pro co žít.

Bytí člověka znamená být odpovědným. Konkrétněji být odpovědným za realizaci hodnot. Tyto hodnoty nezáleží jen na situaci, ale také na osobě. Tyto hodnoty jsou u každého člověka v každé situaci jiné, protože každý člověk a každá situace jsou jiné.

Neexistuje žádný univerzální a určitý životní úkol. Úkolů je tolik, kolik je na světě lidí a situací. Člověk má instinkt, který odpovídá za životní úkoly, také za odpovědi na životní otázky a také vede člověka k odpovědnosti za jeho vlastní život. Tento instinkt se nazývá svědomí. Svědomí má svůj hlas, který nám říká, co máme dělat a jak se máme v určitých situacích zachovat.⁴⁸

S otázkou lidského života souvisí také otázka osudu. Osud patří k životu stejně jako smrt. Ze svého osudového prostoru nemůže člověk vystoupit. Osud

⁴⁷ Srov. FRANKL, V. E. *Psychoterapie pro laiky*. Brno: Cesta, 1998. Str. 38-39

⁴⁸ Srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006. Str. 68-72

dává životu smysl právě tak jako smrt. Lidský osud je jedinečný. Každý člověk má svůj vlastní osud, který už nemůže mít nikdo jiný. Tento fakt je dán tím, že každý člověk má odpovědnost za utváření svého osudu. Sám si svůj osud volí.⁴⁹

4.4 Franklovo chápání smrti

Viktor E. Frankl se zabývá otázkou smrti spíše z hlediska smyslu smrti v životě. Lidský život je jedinečný, ale také konečný. Tato konečnost dává životu určitý smysl a nemůže mu ho vzít.

Mnoho lidí si myslí, že smrt vezme životu jeho smysl, že smrt jakoby „rozbije“ vše, co si člověk v životě vybudoval a prožil a že vlastně nic nemá smysl, protože smrt stejně všechno zničí. Tento názor považoval Frankl za velice povrchní a zjednodušený. Spíše naopak. Kdyby smrt neexistovala a lidský život by byl nekonečně dlouhý, tak by lidé měli stále na všechno čas. Mohli bychom každé plánované jednání odsouvat donekonečna. Bylo by jedno, jestli určitou věc člověk udělá dnes, zítra nebo za sto let.⁵⁰

Pokud by neexistovala smrt, lidé by dle Frankla žili ze dne na den a nemuseli by přemýšlet o tom, co bude v budoucnu. Díky konečnosti lidského života se člověk snaží využít každé chvílky a každé příležitosti a zbytečně si nenechává „utíkat“ čas, který mu ještě zbývá. Tento čas se každý snaží využít smysluplně, a když se jeho čas naplní a člověk leží sám na smrtelné posteli, tak zpětně zhodnotí svůj prožitý život a může v klidu zemřít, jelikož jeho život měl smysl.

V souvislosti se smrtí se Frankl zmiňuje také o euthanasii a sebevraždě. Euthanasii jako lékař odmítá. Nemocný člověk se musí postavit svému utrpení. Jeho umírání je totiž součástí jeho života, i když by mělo probíhat v bolestech. Lékař má dle Frankla léčit nemocné, pokud to jde. Pokud má člověk nevléčitelnou nemoc, tak o něj musí lékař pečovat a jeho utrpení

⁴⁹ Srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006. Str. 88

⁵⁰ Srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006. Str. 80-81

zmírňovat. Lékař nemá právo rozhodovat o tom, jestli je nemocný člověk ještě hoden života nebo není. Tohle stanovisko neplatí pouze u tělesných nevléčitelných nemocí, ale také u duševních. Jako příklad Frankl uvádí muže, který v důsledku duševní nemoci zůstal odkázán na nemocniční lůžko. Nehýbal se a musel být uměle vyživován. Jednoho dne sám od sebe požádal o normální stravu a pokoušel se vstát z postele. Po nějakém čase se plně uzdravil a začal přednášet na univerzitách o svých předchozích cestách a o své nemoci. Žádný lékař a ani nikdo jiný není oprávněn rozhodovat o lidském životě, protože nikdy nemůže vědět, zda se nevléčitelně nemocný nakonec neuzdraví.⁵¹

Sebevraždu Frankl odmítá stejně tak jako euthanasii. Dle Frankla nemohou být motivy sebevraždy tak závažné, aby z nich člověk nenašel východisko. Sebevražda není za žádných okolností oprávněná a to ani jako odpykání viny. Sebevražda zabraňuje životu růst a zrát, k čemuž utrpení neodmyslitelně patří. Sebevražda také znemožňuje odčinit utrpení, které člověk způsobil jiným lidem a nesprovodí ze světa žádné problémy, právě naopak, zvětčuje je. Člověk sebevraždou pouze ze světa sprovodí svou osobu, ale problémy zůstanou. Buď zůstanou nevyřešené, nebo jen přejdou na jinou osobu, která je bude muset nést.

Smrt je, jak se Frankl domnívá, také svým způsobem pomocníkem pokroku. Kdyby totiž mohl člověk neustále něco oddalovat, nemuselo být vynalezeno mnoho důležitých přístrojů, které jsou v dnešní době nezbytné.

To, jaká je délka lidského života, nemá vliv na jeho smysl. Neposuzujeme proto smysl života podle jeho délky, ale podle obsahu života. Pokud zemře mladý člověk, který vykonal mnoho dobra, tak má jeho život větší cenu než život nějakého starce, který v životě nevykonal nic.

Člověk by měl být smířen s tím, že může zemřít kdykoliv a kdekoliv. Měl by vědomě počítat s koncem a neměl by si nalhávat, že bude žít věčně. Nikdo nežije věčně, i kdyby se o to snažil sebevíc. Smrt je přirozenou součástí života a tento fakt nemůže nikdo změnit.

⁵¹ Srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006. Str. 64

Mnoho lidí se domnívá, že svým způsobem překoná smrt díky potomstvu. Že když po sobě zanechají potomky, tak něco zůstane i z nich samých. Částečně je to možná pravda, ale ani rod nežije věčně. Každý rod nakonec vymře a také celé lidstvo bude muset jednou zahynout, ať je to z jakéhokoliv důvodu, například kvůli živelné katastrofě.

Kdyby byl život zcela bezsmyslný jen kvůli tomu, že nakonec stejně přijde smrt, nezáleželo by na tom, kdy zemřeme.⁵² Také by nezáleželo na tom, jestli vůbec žijeme, protože by náš život stejně neměl smysl. Prostě bychom jen žili a umírali, nic víc.

Smrt nemůžeme pochopitelně ze svého života vyloučit, ale můžeme ji oddálit. Starý člověk, který si je vědom nějakého úkolu, který musí splnit, je ochráněn před nemocemi a tím pádem i před smrtí. Staří lidé, kteří odešli do důchodu a nemají žádné náhradní zaměstnání nebo nemají náhradní činnost, která by jim vyplňovala volný čas, propadají nemocem a dříve umírají než ti, kteří jsou aktivní i v důchodu. Frankl uvádí mnoho příkladů lidí, kteří zemřeli krátce na to, co dokončili svoje poslání či úkol.⁵³

4.5 Pokus o srovnání

Frankl a Jung se zabývají otázkou života a smrti, ale každý z jiného úhlu pohledu.

Jung se problematikou lidského života zabývá spíše z hlediska psychického vývoje člověka. Popisuje jednotlivá stadia vývoje a říká, že ke každému životnímu období patří určitý okruh problémů, které musí člověk řešit. Výjimkou je období dětství a pokročilého stáří. V těchto etapách života člověk neřeší žádné problémy.

Dle Junga má každá polovina života své důležité poslání. V první polovině by se měl člověk rozvíjet a zrát a v druhé polovině by měl být život rozšiřován a budován. Člověk by měl mít v životě stále nějaký určitý cíl.

⁵² Srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006. Str. 82-83

⁵³ Srov. FRANKL, V. E. *Psychoterapie pro laiky*. Brno: Cesta, 1998. Str. 48

Frankl prožil koncentrační tábor, proto popisuje život jako provizorní bytí. Říká, že lidé za války žili jen ze dne na den, ale v dnešní době tomu leckdy není jinak.

Dle Frankla má každý člověk svůj životní úkol a životní cíl, za jehož dosažení je zodpovědný. Co se týče životního cílu, tak každý má v životě „vyznačenou cestu“, jak má dospět ke svému cíli.

Dá se říct, že Frankl a Jung se shodují v tom, že každý člověk má své poslání a proto neměl by v životě nic zanedbat. Každý by měl plně využít času, který mu na tomto světě zbývá, a který mu je určen. A když se blíží stáří, člověk by se neměl utápět pouze ve vzpomínkách, ale měl by být stále aktivní a žít život naplno.

Co se týče Jungova a Franklova názoru na smrt, tak Jung se zabývá spíše otázkou posmrtného života a Frankl mluví o smyslu smrti.

Dle Junga je myšlenka posmrtného života užitečná proto, že člověk se nemusí bát smrti. Smrt není definitivní konec, je to jen začátek něčeho nového. Každý člověk by si proto měl udělat nějaký názor na život po smrti. Ve vytvoření tohoto názoru mu můžou pomoci například sny, které nám posílají určité náznaky. Když pomineme úvahy o posmrtném životě, tak smrt je strašlivá událost. Život najednou skončí a je konec.

Jung říká, že staří lidé se připravují na smrt a život po smrti tím, že bilancují svůj předešlý život a poznávají, co udělali dobře a co špatně. Smrt je konec života a tím pádem i cíl.

Frankl v souvislosti se smrtí hovoří o smyslu smrti. Smrt je neodmyslitelnou součástí života. Lidský život je konečný v čase. Kdyby nebyl konečný a všichni by žili věčně, tak by člověk mohl odsouvat veškeré své jednání donekonečna. Smrt má smysl v tom, že člověk musí plně využít každého okamžiku svého života.

Frankl se zmiňuje také o euthanasii a sebevraždě, které jednoznačně odmítá. Nikdo nemůže vzít život sobě, natož někomu jinému. Každý člověk má právo na život, ať je jakýkoliv.

Frankl a Jung mají stejný názor na to, že smrt je cíl. Je to zakončení lidského života, se kterým by se měl smířit každý člověk. Smrt je přirozená součást života a proto nemá cenu se jí snažit nějakým způsobem „překonávat“. Dle Frankla ji lze oddálit. Toto oddálení smrti souvisí s životním úkolem. Frankl jako příklad uvádí spisovatele, který byl velmi starý a psal knihu. Tu dokončil a zanedlouho poté zemřel. Dle Frankla má lidský život tendenci dokončit, co započal, i když už je jeho čas naplněn. Po dokončení úkolu může člověk s klidnou duší zemřít.

Otázky života a smrti jsou vlastní každému člověku a těžko by se na světě hledal někdo, kdo nad těmito otázkami nikdy neuvažoval. Vždyť snad každého člověka by zajímalo, co bude po smrti nebo v okamžiku smrti? Každý se jistě někdy zamyslel nad tím, jaký je jeho život a jak jej doposud prožil?

5. FRANKLOVA A JUNGOVA VÝCHODISKA PŘI HLEDÁNÍ SMYSLU ŽIVOTA

5.1 Smysl života u Frankla

V. E. Frankl se zabývá otázkou smyslu lidského života poměrně široce. Směr psychoterapie, který Frankl vymyslel, se nazývá logoterapie neboli léčba smyslem.

Otázka po smyslu života je přirozená a lidská. Přílišné pochybnosti o smyslu své existence můžou člověka dokonce zdolat. Tento jev je častý většinou v pubertě, kdy člověk i duchovně zraje a utváří si představy o svém vlastním bytí. Taková otázka nevyvstává pouze v období dospívání, ale také v souvislosti nějakým otřesným zážitkem. Tito lidé nejsou nemocní, ale duševně trpí. Pomocí logoterapie může vrátit lékař pacientovi smysl jeho života.⁵⁴

Člověk je dle Frankla především bytost hledající smysl svého života. To, čím je člověk do hloubi své duše naplněn, není ani vůle k rozkoši, ani vůle k moci, ale je to vůle ke smyslu. Proto člověk hledá a naplňuje smysl, ale také se setkává s jinými lidmi, zamilovává se. To vše dává člověku důvod ke štěstí a k rozkoši. Na druhou stranu čím víc se člověk snaží o rozkoš nebo o štěstí, tím více se mu ztrácí. Štěstí musí člověk nechat přijít samo.⁵⁵

V dnešní době si stále více lidí stěžuje na pocit vnitřní prázdnoty, pocit nesmyslnosti vlastního bytí, které Frankl označil jako existenční vakuum. Tento pocit ztráty smyslu života se nerozmohl jen v určitém státě nebo světadílu. Dle Frankla je to problém celého světa, dokonce se s ním setkáváme i v rozvojových zemích. Je to zapříčiněno ztrátou životního instinktu a tradic. Kvůli ztrátě instinktu člověk neví, co dělat musí a kvůli ztrátě tradic neví, co by dělat měl. Nakonec dělá jen to, co druzí (konformismus) nebo to, co druzí chtějí, aby dělal (totalitarismus). Z pocitu vnitřní prázdnoty může vzejít i tzv.

⁵⁴ Srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006. Str. 43-46

⁵⁵ Srov. FRANKL, V. E. *Psychoterapie pro laiky*. Brno: Cesta, 1998. Str. 11-12

noogenní neuróza. Je to onemocnění, při kterém jde hlavně o duchovní bídu a prázdnotu. Člověk si připadá zbytečný a potřebuje najít nějaký smysl života.⁵⁶

Člověku není smysl jeho života dán předem, ale musí ho hledat. Proto musí existovat i možnost pro jeho nalezení. Takovou eventualitu nám dává naše svědomí. Svědomí je orgánem smyslu. Svědomí může člověku pomoci nalézt smysl života, ale také ho může klamat. Člověk až do poslední chvíle neví, zda naplnil smysl svého života.⁵⁷ Jelikož žijeme v době, kdy máme pocity bezsmyslnosti, musíme dbát na výchovu a pěstovat nejen vědomosti, ale také rozvíjet svědomí člověka. Měl by ho naslouchat, aby věděl, co má v jednotlivých situacích dělat. Dle Frankla se potom bude člověku jevit život jako smysluplný.⁵⁸

V. E. Frankl se také zabývá otázkami smyslu jednotlivých oblastí v životě. Zabývá se například smyslem utrpení, smyslem práce nebo smyslem lásky.

Jako první se Frankl zabývá smyslem lidského utrpení. I v utrpení však může člověk naplnit svůj smysl života. Často i ve smrti se dá nalézt smysl. Také to, že byl člověk v minulosti neúspěšný neznámá, že jeho neúspěchy neměly smysl. Kdyby se ho někdo zeptal, jestli by tyto nešťastné okamžiky vyškrtl, zřejmě by řekl, že ne. Naopak v utrpení dozrál, dalo mu určitou zkušenost, která smysl jistě má. Mnohdy dá člověku utrpení více než samotný úspěch. V utrpení člověk uskutečňuje postojoyé hodnoty. Uvědomuje si, co je pro něj důležité a čeho by si měl vážit. Utrpení má člověka ochránit před apatií a duševní strnulostí. Frankl říká, že dokud trpíme, tak zůstáváme duševně naživu a utrpení nás činí bohatšími a mocnějšími. Utrpení, strast a smrt nemůžeme od života oddělit, jelikož k němu neodmyslitelně patří a znamenalo by to vzít životu formu.⁵⁹ Díky utrpení si člověk může více vychutnat ty pěkné okamžiky v životě. Kdyby totiž utrpení a žádná trápení neexistovala, tak by se z příjemných zážitků stal stereotyp a člověk by si ani neuvědomil, že v tu chvíli prožívá něco, z čeho by se měl těšit.

⁵⁶ Srov. FRANKL, V. E. *Psychoterapie pro laiky*. Brno: Cesta, 1998. Str. 14-15

⁵⁷ Srov. FRANKL, V. E. *Psychoterapie a náboženství*. Brno: Cesta, 2007. Str. 57

⁵⁸ Srov. FRANKL, V. E. *Psychoterapie pro laiky*. Brno: Cesta, 1998. Str. 19

⁵⁹ Srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006. Str. 107-112

Další smysluplnou a důležitou věcí je dle Frankla práce. Práce může být pro některé lidi jediným smyslem jejich života. Smysl práce lpí na výkonu a výsledku. Každá práce a každé zaměstnání je smysluplné. Pokud člověku jeho povolání nepřináší naplnění, tak je chyba v člověku a ne v povolání. Povolání dává příležitost k tomu, aby se stal člověk nenahraditelný, ale k tomu musí člověk vynaložit určité úsilí. Nezáleží na druhu povolání, které člověk vykonává, ale na tom, jakým způsobem ho vykonává. Pokud je někdo zaměstnancem, kterého práce nebaví a nedělá ji pořádně, pak je taková práce beze smyslu. Každé povolání dává životu smysl, pokud je správně vykonáváno. A také záleží na tom, kdo ho koná a jak ho koná, a ne na tom, co koná.

Pokud je práce obtížná, když člověk pracuje například u pásu a dělá pouze jeden pohyb, tím více si váží volného času. Smysl takové práce tkví v tom, že si člověk svůj volný čas více užije a přinese mu větší uspokojení.⁶⁰

Jak jsem již uvedla, Frankl mluví i o smyslu lásky. Láska je dle Frankla prožíváním druhého člověka v celé jeho jedinečnosti a schopnost ho oslovovat Ty. Láska je také kouzlo. Tomu, kdo miluje, očarovává svět, který je náhle jiný, lepší. Láska zapřičiňuje, že člověk najednou vnímá různé hodnoty, které dříve nevnímal.⁶¹ Frankl se také zabývá problematikou sexuality, o které říká, že by neměla být pouze prostředek k dosažení cíle – rozkoše, ale měla by být výrazem lásky mezi dvěma lidmi.

S otázkou smyslu života dle Frankla souvisí také hodnoty, které rozděluje do tří kategorií. První kategorie jsou hodnoty tzv. *tvůrčí*. Sem se řadí hodnoty, které lze uskutečnit tvůrčí činností. Do druhé kategorie spadají hodnoty tzv. *zážitkové*, které se uskutečňují v prožívání. Tyto hodnoty zahrnují pocity vyvolané ponořením se do krásy přírody či umění a co se smyslu života týká, neměly by se podceňovat. Tyto zážitky také poskytují člověku pocit naplnění smyslu. Do třetí kategorie hodnot Frankl řadí tzv. hodnoty *postojové*. Tyto postojové hodnoty patří k hodnotám nejvyšším. Člověk se obejde bez tvůrčích

⁶⁰ Srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006. Str. 113-115

⁶¹ Srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006. Str. 122

i zážitkových hodnot, ale bez postojových se dle Frankla obejít nelze. Tyto hodnoty závisí na tom, jak člověk nese břímě svého osudu. Postojové hodnoty vznikají tehdy, když člověk stojí tváří v tvář svému osudu a musí se rozhodovat, co v danou chvíli udělá a za své chování přebírá odpovědnost. Takovými postoji mohou být například statečnost při utrpení, důstojnost při okamžicích ztroskotání. Tyto tři skupiny hodnot dávají smysl lidské existenci.⁶²

Každý lidský život má smysl, ale člověk ho musí umět najít. Pro někoho jsou smyslem života děti, u jiných to může být například povolání, zájmy nebo milovaný člověk. Vždy něco z toho dává životu smysl, jinak by nemělo smysl žít. Nic a nikdo není na tomto světě jen tak a bez příčiny. Každý člověk, zvíře i věc mají určitý smysl a poslání. Proto každý člověk, když mu bude připadat, že je jeho život prázdný a beze smyslu, by měl zapátrat v paměti a vzpomenout si, co udělal užitečného a co užitečného a smysluplného může ještě udělat.

5.2 Smysl života u Junga

Carl Gustav Jung se zabývá i vývojem osobnosti a říká, že vznik osobnosti je životním cílem každého člověka a spočívá v rozvinutí celosti lidské bytosti. Osobnost se vyvíjí jen v životě a skrze život. Bez života by žádná osobnost nebyla. K takovému vývoji je zapotřebí celého lidského života i s jeho biologickými, duchovními a sociálními aspekty.⁶³

Vývoj osobnosti je důležitý již od dětství. Za Jungova života se začalo zřizovat mnoho mateřských škol, protože si lidé uvědomili, že výchova dítěte je velmi důležitá pro celkový rozvoj osobnosti. Bohužel se v těchto školách používalo mnoho omezených a zjednodušujících výchovných metod, které z dítěte osobnost neudělají. Pokud chce někdo z dítěte vychovat osobnost, měl

⁶² Srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006. Str. 61-62

⁶³ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 58

by být sám osobností. Osobnostmi by měli být všichni pedagogové a ti, kteří působí na děti a ostatní lidi, ale bohužel tomu tak vždy není.⁶⁴

Osobnost se vyvíjí v průběhu lidského života a až naše konkrétní činy ukáží, jací vlastně jsme. Jestli jsme dosáhli toho životního cíle a vyrostl z nás dobrý člověk s naplněným smyslem života, se dozvíme až v pozdní dospělosti nebo až ve stáří. Každý člověk si přeje rozvinout se úplně a do dokonalosti, jenže toto přání je pouhý ideál.

Člověk se nevyvíjí v osobnost proto, že by si to přál nebo by mu to někdo nařídil. Je mu to dáno od přírody a vývoj k osobnosti je pro člověka nutností. Ohledně tohoto vývoje na člověka působí také ostatní lidé a okolní prostředí.

Jung říká, že jakmile se v člověku utvoří osobnost, tak se oddělí od ostatních obyčejných lidí a je svým způsobem osamocen. Z tohoto osamocení člověka už nikdo nevysvobodí. Na druhé straně je člověk vlastně věrný svému vlastnímu zákonu, který si stanoví. Každý má svůj vlastní vnitřní zákon a záleží jen na něm, zda ho poslechne a bude se jím řídit. Tento zákon je jakýsi vnitřní hlas, který člověku říká, co by měl udělat. Je to lidské přesvědčení o tom, co je správné. Člověk smysl svého života promeškává, pokud nevěří svému vlastnímu vnitřnímu zákonu.

Rozvoj osobnosti se také neobejde bez vědomého rozhodnutí člověka, jenž si zvolí svou vlastní životní cestu, kterou považuje za tu nejlepší. Kdyby si totiž člověk vybral jinou cestu, která je například výhodná finančně, tak by už nerozvíjel svou osobnost, ale pouze své zájmy na úkor své celosti a smyslu života.⁶⁵

Další pojem v otázce smyslu života a rozvoje osobnosti je vnitřní povolání a poslání. Každý člověk by měl mít pocit, že má určité povolání a poslání, kterému věří, i když je to jen individuální pocit. Člověk, který věří, že má své povolání a poslání, věří hlasu nitra a jde za ním přes veškerá úskalí i přes názory ostatních lidí. Toto povolání je iracionální faktor, který nutí člověka odpoutat se od společnosti.

⁶⁴ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 54-55

⁶⁵ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 58-60

Když se člověk stane osobností, tak to ještě neznamená, že jí také navždy zůstane. Záleží na tom, jak velkou osobností jedinec skutečně je. Čím je osobnost menší, tím větší je pravděpodobnost, že se opět ztratí ve společnosti a přijme její konvence a zásady. Hlas nitra se změní v hlas společenské skupiny a místo povolání obsadí kolektivní potřeby.⁶⁶ Člověk by si měl vždy hájit zejména svou vlastní osobnost a měl by vždy jednat dle svého rozumu. Mnohdy je to však tak, že člověk raději nahlas souhlasí s názory skupiny a uvnitř si myslí něco úplně jiného, což mu mnohdy může přinášet pocity psychického utrpení.

Carl Gustav Jung jako příklad výrazné osobnosti uvádí Ježíše Krista, který byl ďáblem uváděn na poušti k pokušení. Ježíš ale poslouchal hlas ve svém nitru a šel za svým posláním. Dobrovolně se vydal do spárů smrti, jelikož věděl, že je jeho jednání správné a naplní se smysl jeho života.⁶⁷

Každý člověk by se měl snažit jednat především dle svého nejlepšího vědomí a svědomí, aby nikomu neublížoval. Měl by se také snažit, aby byl jeho život něčím výjimečný a nepřipadal si jako součást „stáda“. Člověk by měl svůj život naplnit hodnotami, které mají pro něho význam a smysl.

5.3 Pokus o srovnání

Carl Gustav Jung se nezabývá otázkou smyslu života tak obsáhle jako V. E. Frankl. Dle Junga je v životě důležité, aby se stal člověk osobností. Aby se stal člověk osobností, musí ho vychovávat osobnost. Bohužel mnoho pedagogů tohle nespĺňuje. To, jestli má život určitého člověka smysl, se pozná až v pozdní dospělosti. To, jaký člověk je, ukáží teprve jeho činy.

Jung také mluví o tom, že každý člověk má v sobě svůj vnitřní zákon, který by měl poslechnout. Frankl tento vnitřní zákon nazval *svědomí*. Svědomí je orgánem smyslu lidského života a každý by ho měl vyslyšet. Frankl se zabývá hlavně otázkou smyslu života. V dnešní době se lidé utápí v pocitu

⁶⁶ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 62

⁶⁷ Srov. JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. Vyd. Brno: Atlantis, 1994. Str. 65

bezesmyslnosti. Myslí si, že jejich život nemá smysl a tím pádem jsou nešťastní a dokonce páchají sebevraždy. Frankl říká, že smysl života musí člověk stále hledat a když se bude dostatečně snažit, tak ho jistě najde. Každý lidský život má smysl. Někteří lidé vidí smysl svého života v dětech, jiní v povolání, majetku,... Smysl je možné nalézt v čemkoliv, co má pro člověka význam.

Frankl a Jung mají stejný názor v tom, že problematika smyslu života není snadná. Člověk musí vynaložit mnoho úsilí, aby našel smysl. U Junga je tento smysl v utvoření plnohodnotné osobnosti a dle Frankla může člověk najít smysl v čemkoliv.

Dále se Jung zmiňuje o vnitřním povolání a poslání člověka. Člověka v tomto směru vede tzv. hlas nitra. Pokud je osobnost nezralá, může se stát, že člověk přestane tento hlas poslouchat a opět splyne se společenskou skupinou, která ho začne pomalu ovládat.

Dle Frankla má v životě smysl mnoho věcí, dobrých i špatných. Hovoří například o práci, lásce, ale také o utrpení. Utrpení má pro člověka význam v tom, že člověka činí bohatšího a mocnějšího. Utrpení dává životu formu a nemůžeme ho od života oddělit stejně jako smrt.

Frankl také hovoří o třech skupinách hodnot, které dávají životu smysl. Jedná se o hodnoty tvůrčí, zážitkové a postojové. Postojovým hodnotám dává největší důležitost a říká, že bez tvůrčích i zážitkových hodnot se člověk obejde a že k tomu, aby našel smysl života, mu stačí pouze ty postojové.

Smysl života je u Frankla i u Junga jinak pojímaný, ale dle mého názoru mají oba pravdu. V životě je důležité, aby se z člověka stala osobnost a aby našel smysl svého života. Snad každý člověk se jistě někdy zamyslel a ptal se sám sebe, zda je dobrým člověkem a jaký má smysl jeho život na této planetě? Dle Frankla jsou tyto životní dotazy nejdůležitějšími otázkami lidské existence.

6. FRANKL A JUNG – POKUS O SROVNÁNÍ

C. G. Jung a V. E. Frankl žili ve 20. Století, i když Jung byl o několik desítek let starší. Oba byli psychiatři, psychoterapeuti, filosofové a byli především významnými osobnostmi po celém světě a jsou jimi doposud. Jejich životní dílo je stále považováno za důležitý přínos v oblasti lékařství a jejich metody se používají do dnešní doby.

Jung se zabýval zejména problematikou vědomí a nevědomí, lidskou duší, popsal také důležitost snů a jejich možné významy. V neposlední řadě se zajímal o psychologii lidských typů a zavedl dvě lidské povahy – introvertní a extrovertní. Je zakladatelem analitické psychologie.

Franklovy knihy se zabývají především otázkami o smyslu života. Ve své psychiatrickém povolání si všiml, že čím dál více lidí si stěžuje na pocit bezsmyslnosti svého života. Že stále více lidí cítí prázdnotu a nenaplněnost svého bytí. Frankl také zjistil, že tento pocit prázdnoty a bezsmyslnosti se stále častěji stává důvodem k sebevraždám, zejména u mladých lidí. Proto vytvořil nový směr psychoterapie, který nazval *logoterapie* neboli léčba smyslem. Snažil se lidem trpícím pocitem bezsmyslnosti vlastního bytí pomoci tím, že jim umožnil nalézt smysl jejich života. Tento smysl života může člověk nalézt všude. Frankl říká, že každý člověk je schopen nalézt svůj smysl života, například v povolání, v dětech,...

Jung byl žákem Sigmunda Freuda a rozšířil jeho teorie o vědomí a nevědomí, nebo také o snech a jejich významech pro člověka. O nevědomí měl Jung jiné mínění než Freud a proto se rozešli. Jung zavedl pojem *kolektivní nevědomí*, což znamená jakoby nevědomí, které se vytvořilo zkušeností celého lidstva. Jung tvrdí, že v nevědomí člověka se skrývají zkušenosti celého lidstva od jeho vzniku až do současnosti. Toto nevědomí je neosobní, protože nepatří jen jednomu člověku, ale všem lidem.

Jung je také zakladatelem dvou typů osobnosti – introvert a extrovert. Introverta popisuje jako uzavřeného, těžko poznatelného a plachého člověka. Introvert je opakem extroverta, který je dle Junga otevřený, družný, přátelský,

veselý, přístupný a který dokáže vyjít s celým světem, nebo ho alespoň na sebe nechá působit.⁶⁸ To, ke kterému psychologickému typu se člověk řadí, záleží na jeho libidu.

Frankl se psychologickými typy ani nevědomím nezabývá. Zajímá ho spíše čistě práce s pacienty. Zajímají ho především neurózy a psychózy nebo strach člověka a vytvořil mnoho metod, které dokážou vyléčit různé fobie. Jednou z nich je i tzv. paradoxní intence. Frankl popisuje její použití v případech, kdy má člověk strach ze strachu nebo nějakou fobii. Jako příklad uvádí agorafobii, což je strach z venkovních prostor a z toho, že by člověka na ulici stihla mrtvice či něco podobného. Metoda paradoxní intence tkví v tom, že psychiatr řekne pacientovi, aby jednal naopak než doposud. Poradí mu, aby vyšel do ulic a co nejvíce si přál, aby ho stihla mrtvice a ať to všichni vidí. Pacient zjistí, že jeho obavy byly zbytečné, jelikož mrtvice a ani jiná nehoda se nedostaví.

Frankl i Jung se shodují ve svých povoláních. Jsou to lékaři, psychiatři, psychoterapeutové, každý založil svůj psychologický směr a oba mají dodnes obrovský význam. Jejich závěry a poznatky se dodnes hojně používají v psychiatrické praxi. Jejich myšlenky jsou tak významné, že nechybějí v žádné učebnici filosofie.

⁶⁸ Srov. JUNG, C. G. *Základní otázky analytické psychologie a psychoterapie v praxi*. 1. vyd., Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1996. Str. 260

7. ZÁVĚR

V závěru své bakalářské práce bych chtěla shrnout základní poznatky a myšlenky, které jsem zjistila při zpracování.

C. G. Jung se problematikou duše zabývá mnohem obsáhleji než V. E. Frankl. Jung tvrdí, že duše má svou strukturu, která je tvořena různými obrazy neboli archetypy. Tyto archetypy jsou motivy, které se zjevují ve snech a vychází z nevědomí. Jung s duší spojuje mnoho dalších výrazů. Je to například anima, persona, fantazie, iluze,...

Frankl o duši mluví spíše z hlediska psychiky. Dle něj je duše spíše ta psychická stránka člověka a lékař by neměl léčit pouze tělo, ale také utěšovat duši.

Další téma bylo pojetí života a smrti. Jung popisuje život jako vývoj člověka a problémy s ním souvisejícím. Frankl se zabývá spíše provizorním bytím, kdy lidé žijí ze dne na den a otázkou životního úkolu, který má každý z nás. O smrti se C. G. Jung vyjadřuje ve spojitosti s myšlenkou posmrtného života a Frankl mluví o smyslu smrti v životě, který je významný.

Poslední tematika, kterou jsem se ve své bakalářské práci zabývala, je smysl života dle Junga i Frankla. Frankl se smyslem lidského života zabývá mnohem více než Jung. Frankl tvrdí, že lidé trpí stále častěji pocitem bezesmyslu a nalézají řešení, jak jim pomoci a jak najít smysl jejich života. Otázkami smyslu života se zabývá ve všech svých knihách.

Jung vidí smysl života v rozvoji člověka. Z každého člověka by se měla vyvinout osobnost a měl by naslouchat hlasu svého nitra. Důležité je také vnitřní povolání a poslání člověka. Ten by měl své poslání respektovat a snažit se vše dělat tak, jak mu radí jeho vnitřní hlas.

Poznatky obou těchto významných osobností jsou užitečné i v dnešní době. Frankl i Jung mají stále mnoho přívrženců i obdivovatelů mezi odborníky, i mezi laiky.

Doufám, že jsem svou prací osvětlila problematiku lidské duše, otázek života a smrti a smyslu lidského života dostatečně jasně. Také doufám, že tyto

dvě velké osobnosti světových dějin zůstanou stále v povědomí lidí a to v tom nejlepší světlo. Dle mého názoru byli Carl Gustav Jung a Viktor Emanuel Frankl jedni z nejlepších a nejvýznamnějších osobností v oblasti psychiatrie, a byli také vynikajícími lékaři, kteří pomohli mnoha lidem od jejich utrpení.

8. PRAMENY A LITERATURA

LITERATURA A PRAMENY:

- ČERNOUŠEK, M. *Sigmund Freud: Dobyvateľ nevědomí*. 1. vyd., Praha: Paseka, 1996. 181 s. ISBN 80-7185-082-9
- FRANKL, V. E. *A přesto říci životu ano*. 3. vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 175 s. ISBN 80-7192-866-6
- FRANKL, V. E. *Co v mých knihách není*. Brno: Cesta, 1997. 117 s. ISBN 80-85319-66-7
- FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006. 237 s. ISBN 80-7295-085-1
- FRANKL, V. E. *Psychoterapie a náboženství*. Brno: Cesta, 2006. 168 s. ISBN 80-7295-088-6
- FRANKL, V. E. *Psychoterapie pro laiky*. Brno: Cesta, 1998. 158 s. ISBN 80-85319-80-2
- FRANKL, V. E. *Vůle ke smyslu*. Brno: Cesta, 2006. 212 s. ISBN 80-7295-084-3
- FROMM, E. *Psychoanalýza a náboženství*. 1. vyd., Praha: Aurora, 2003. 124 s. ISBN 80-7299-066-7
- JUNG, C. G. *Analytická psychologie: její teorie a praxe: Tavistocké přednášky*. 2. vyd., Praha: Academia, 1993. 205 s. ISBN 80-200-0480-7
- JUNG, C. G. *Člověk a duše*. 1. vyd., Praha: Academia, 1995. 277 s. ISBN 80-200-0543-9
- JUNG, C. G. *Duše moderního člověka*. 1. vyd., Brno: Atlantis, 1994. 378 s. ISBN 80-7108-087-X
- JUNG, C. G. *Mandaly: obrazy nevědomí*. 1. vyd., Brno: Tomáš Janeček, 1998. 128 s. ISBN 80-85880-17-2
- JUNG, C. G. *Slova duše*. 1. vyd., Praha: Vyšehrad, 2001. 141 s. ISBN 80-7021-490-2
- JUNG, C. G. *Vzpomínky, sny a myšlenky C. G. Junga*. 1. vyd., Brno: Atlantis, 1998. 395 s. ISBN 80-7108-178-7

JUNG, C. G. *Základní otázky analytické psychologie a psychoterapie v praxi*. 2. vyd., Brno: Tomáš Janeček, 1997. 436 s. ISBN 80-85880-12-1
SHARP, D. *Slovník základních pojmů psychologie C. G. Junga*. 1. Vyd. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2005. 174 s. ISBN 80-85880-39-3

INTERNETOVÉ ZDROJE:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Libido> 15. 6. 2010
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Medium> 7. 6. 2010
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Persona> 16. 6. 2010
<http://www.jung.sneznik.cz/zivotopis.htm> 15. 6. 2010

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lenka Svobodová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Zima, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	C. G. Jung, V. E. Frankl a jejich pojetí smyslu života
Název v angličtině:	C. G. Jung, V. E. Frankl and their conception of sense of life
Anotace práce:	Tato bakalářská práce se zabývá názory C. G. Junga a V. E. Frankla na problematiku lidské duše, života a smrti a také pojednává o smyslu života. Tyto názory se v mnohém liší. Bakalářská práce se je snaží popsat a poté srovnat mezi sebou.
Klíčová slova:	Carl Gustav Jung, Viktor Emanuel Frankl, lidská duše, náboženství, život, smrt, smysl života, smysl.
Anotace v angličtině:	This thesis deals with the views of C. G Jung and V. E. Frankl on the issue of the human soul, life and death, and also discusses the meaning of life. These views differ in many ways. Bachelor thesis is to attempt to describe and then compare between them.
Klíčová slova v angličtině:	Carl Gustav Jung, Viktor Emanuel Frankl, the human soul, religion, life, death, meaning of life, meaning.
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	42 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

